

Mit vár az Unitárius Egyház mai ifjú nemzedékétől? ¹⁾

Mindenekelőtt fogadják mindannyian, akik itt egybegyültek s mindazok, akiknek teremtő akarata eredményeként ezek a Konferenciák létrejöttek és megújulva folytatódnak, legmelegebb üdvözlétemet és üdvözlését mindazoknak, akik szerető és féltő gonddal munkálnak egyházunk jobb jövőjének felépítésében.

Az ifjúság megmozdulása és szervezkedése mindig záloga volt a jobb jövőnek. Ma azonban kétszeres jelentősége és fontossága van ennek általában, de a mi unitárius egyházunkban is. Mert a mai magyar és unitárius ifjúság nemcsak a szó mindennapi jelentése szerint „új nemzedék“, hanem sokkal mélyebb, sokkal súlyosabb értelemben. A mai magyar és unitárius ifjúság nincs abban a helyzetben, hogy kitaposott úton járjon, hogy kialakult világnézeteket és ideálokat kész adottságokként fogadjon el a maga számára, mint ahogyan pl. az az ifjú nemzedék, amelyben annak idején én is és a hozzám hasonló koruak felnövekedtünk. Ez az ifjúság immár nem láthatja maga körül az erkölcsi társadalmi fel-fogásnak azt a kiforrott, megüledett és megtisztult rendjét, amelyben a mi nemzedékünk töltötte ifjúságát s amelyet megingathatatlannak és elpusztíthatatlannak gondoltunk. Nekünk volt, amibe kapaszkodjunk, biztosnak éreztük a talajt lábaink alatt.

A mai nemzedék tétovázva keresi a jövőt s apáival beszélgetve, csodálkozva dörzsöli szemét egy elmúlt világ romjai fölött. A tétovázásból azonban hamar magához kell térnie, mert a valóságnak, a tényeknek olyan erős és nehéz bilincsei szorongatják, hogy minden életerejét és energiáját latba kell vetnie, ha meg akarja állani helyét; vállaira kétszeresen súlyos és nehéz feladatok nehezdednek, mint az előbbi nemzedékére. Jövőt és életet kell teremtenie a maguk számára itt ezen a földön.

¹⁾ Felolvastattott a nyáradszentlászlói ifjúsági konferencián 1931 aug. 20-án.

Ezért mondtam, hogy a mostani ifjú nemzedék nemcsak a szó közönséges értelmében új, hanem sokkal mélyebb és súlyosabb értelemben. Nemcsak ők maguk újak, hanem egy teljesen új világban találják magukat, amely kiforratlan, szüntelenül mozgó, vulkánikus talaj. Egy korszakban, ahol nincsen semmi abszolút, hanem minden relativvé, viszonylagossá lesz az új értékelés ingadozásainak közepette. A relativitás elmélete bevonult nemcsak a természettudományba, hanem a lelkivilágba, az erkölcsi és társadalmi eszmék honába is.

Ezért nagyfontosságú az ifjúság minden megmozdulása s különös figyelemmel, áhítatos érdeklődéssel kísérjük minden lépésüket, mert tőlük várjuk, amit mi már nem tudunk megcsinálni. Tőlük várjuk a nagy múlt továbbfolytatását s féltő aggódással figyeljük, hogy vajjon betöltik-e a várakozást, amelyet hozzájuk fűz ez a szent egyház és az erdélyi magyarság.

Engedjék meg, ha ezt az alkalmat fölhasználom arra, hogy egyet-mást figyelmükbe ajánljak a lelki evolúciónak ama magasztos, de nehéz és küzdelmes processusában, amelyen Önök szükségképpen átmennek, hogy rámutassak a multnak egy pár hiányára, amelyek kiküszöbölése az Önök feladata leend egyházunk és fajunk jobb jövőjének megteremtése érdekében. Úgy érzem, hogy ha talán sokszor hallott dolgokat mondok is el, mégsem végzek fölösleges munkát.

Az imperium átvétele óta megindult egy folyamat az erdélyi magyar társadalomban. Ez a folyamat a magyar társadalom lelki egységének megvalósítása felé halad. Nemcsak a vallásfelekezetek között, hanem a társadalmi rétegek között is nagyfokú közeledés történt a lelki egység megteremtése felé. Ez nem véletlen dolog, hanem egyfelől a körülmények kényszerű, öntudatlan nyomásának eredménye, másfelől pedig a magyar középosztály belátásának és új mentálitásának ösztönös megmozdulása. Ez az egész megmozdulás abban összegeződik, hogy a tanult osztály, az u. n. intelligencia, jelentékenyen közeledett a föld népéhez s a föld népe is talán valamennyire az intelligens középosztályhoz.

Ennek a munkának a befejezése az Önök nemzedékének egyik fő feladata. A nép minden fiának, minden rétegének egybe kell olvadnia lelkileg, szellemileg, közösnek kell lennie céljaiban és akaratában egyaránt. A magyar társadalomnak a multban meg volt az a nagy hibája, hogy nem tudta a népet, az ősforrást kellőképen

értékelni s a közvetlen lelki kapcsolatot vele fenntartani. A legtöbbször fölfelé nézett, pedig elsősorban a nép felé kellett volna néznie, mint ahogy ez történt az akkor kisebbségi sorsban élő erdélyi román és szász népnél. Most már arra kell igyekeznünk, hogy a népünkkel való közvetlen kapcsolatot minél inkább elmélyítsük s minden irányban teljessé tegyük.

A magyar társadalmi osztályok lelki egybeforrása ma már, hála Istennek, jó úton halad. Itt azonban a jóakarát s a jó kezdeményezés még nem elegendő. A kapcsolatot ki kell építeni minden téren, gazdasági és kulturális téren a lehető legszilárdabb alapon. Ez a nagy feladat az Önöké. Ennek a nemzedéknek súlyos, de mérhetetlenül magasztos feladata, hogy a néppel egybeforjon s lelkiismeretes, önmaga hasznát nem néző, igaz vezetője legyen a magyarság tömegeinek s erős öklével csapjon le mindenüvé, ahol az álnépieskedés legtöbbször önző kilengéseivel találja magát szemben.

A magyar ifjúság, ezt örömmel kell megállapítanunk, megértette a kor hívó szavát s komoly felkészültséggel fogott hozzá az e téren reá váró feladatok megoldásához. A jelszónak, amely így hangzik: „Ki a faluba“, nem szabad üresen elhangzania, hanem mind több és mélyebb tartalommal kell megtelnie. Ez a mozgalom bennünket, unitáriusokat, egyházilag is a lehető legközelebről érdekel. Hivünk túlnyomó része a falukban lakik. Legsorgosabb egyházi feladat, hogy ennek a népnek mindennemű érdekét és érdeklődését fajunk és egyházunk előmenetelére kielégítsük. Az egyháznak ki kell terjesztenie érdeklődését a nép életének minden irányú megnyilvánulása felé. Nélkülözhetetlen segítője kell, hogy legyen mindabban, ami nemcsak szellemi és lelki, hanem anyagi gyarapodását is elősegíteni van hivatva. Hogy ezt a feladatot teljesíthessük, erős unitárius lelkekre van szükség, akik sem a munkát, sem az áldozatot nem sajnálják.

Hogy az egyház mennyire fölfedezte hivatásának új mezejét, annak élő bizonyága az, hogy ebben az évben nyílik meg az unitárius földmives iskola Székelykereszturon. Mennyi akadállyal kellett megküzdenünk, amíg eljutottunk idáig; pedig ha reá lehet mutatni a nép érdekében való cselekedetre, akkor épen ez volt az, amelyet az egyház ennek az iskolának a felállításával végzett.

Sajnos, felekezeti elemi oktatásunk kérdése az idők mostohasága miatt, nehéz időket él. Szegények vagyunk, amilyenek soha

sem voltunk talán, de elvek feladásával, elemi iskolák feladásával még szegényebbek leszünk nemcsak erkölcsileg, hanem anyagilag is. Felekezeti elemi népoktatásunk fenntartása, népünk létérdeke, egyházunk fennmaradásának záloga. Az ifjúság figyelmét itt, evvel az alkalommal is, felhívom erre a kérdésre, mert ez is a jövő kérdése. Kérem Önöket, hogy nyissák ki éles, fiatal szemeket s legyenek ebben a kérdésben jobban résen, mint apáink.

Általános tapasztalat, más, nagyobb egyházak vezető körei ebben megerősítenek, hogy ahol felekezeti iskola van, egészen más a tanuló ifjúság minden tekintetben, mint ahol nincs. Ebben az irányban, épen itt, a nyárádméntén, az egyik nagy magyar felekezet püspöki vizsgálószéke gazdag tapasztalatot szerzett.

Jól jegyezzük meg, hogy nekünk, unitáriusoknak, aránylag is kevesebb felekezeti iskolánk van, mint a másik két magyar egyháznak. Viszont az is igaz, hogy legtöbbet áldoztunk aránylag iskoláinkra az anyagiakban. A szászoknak az ereje felekezeti elemi oktatásában van s ők ennek teljes tudatában vannak. Az unitárius lélek összefogásának nincs ma nagyobb, szentebb kötelessége faji és egyházi szempontból, mint a felekezeti elemi iskolázás romjainak megmentése. Azért szinte hihetetlen, hogy akadjanak köztünk olyanok, akik meg akarnának szabadulni még attól a kevés iskolától is, amelyek jelenleg egyházunkban működnek.

De nemcsak a népnevelés kérdéseinél kell foglalkoznunk a néppel. Az orvos, az ügyvéd, az iparos ezer és ezer alkalommal mutathatja ki azt, hogy népének hű szolgája, hittestvérének önzetlen lelki barátja. A lelki kapcsolatok csak úgy lesznek erősek és teljesekek, ha mindenki, minden téren, kora ifjúságától késő vénségéig, állandóan közreműködik az unitárius közösségérzet és lelki egység megteremtésén.

Minden törekvés sikere attól függ, hogy milyen erős és kitartó, milyen tartalmas és minőségében is helyét megálló az a szellem, amelyből fakad és amelyen nyugszik. Az újabb nemzedéknek erős lélekre, belső alkatában megerősödött és megizmosodott lelki strukturára van szüksége, hogy feladatait elvégezhesse. Ezért mi — s ez a második, amire figyelmüket reá kívánom terelni — lélekben edzett és tartalmas jövő nemzedéket várunk. Szükségünk van a befelé való unitáriusokra, az unitárius lélek belső megerősödésére, újjá teremtődésére a saját maga őseréből és ősforrásai-ból. Több lelkiséget, több elmélyedést kívánunk az unitárius szel-

lem területén. Mélyebb meggyőződést, igazabb hitet, sziklaszilárd erkölcsi alapot, mely táplálja és fenntartja magát s beleömlik az unitárius közéletbe, mint az anya vére vérszegény gyermekének ereibe. A mi vallásunk s ezen alapuló egész világfelfogásunk a szellemiség, a lélek erejének megnyilatkozása, utólérhetetlen értékeinek felismerése. S mégis, vajjon épen mi volnánk azok, akik nem fordítunk elég gondot erre s egyházi életünket az egyház külső életében az u. n. egyházpolitikában akarnók kiélni?!

A hiányokat nagyon jól érezzük. Kell is éreznünk, mert ez minden haladás előfeltétele. Haladni pedig kell, kétszeresen kell annak az unitárius egyháznak, amely hitfelfogásában, törvényalkotásában és intézményeiben mindig meg tudta és meg akarta érteni a kor szellemét. Ám a haladás és a fejlődés nem pusztán külső organizációnk, külső megnyilatkozásaink változtatásában vagy újjáalakításában áll. Érdekes, hogy egyházunk egész egyeteme a külső reformoktól hangos. Némelyek a Szervezeti Törvényt kívánják megreformálni, mert mint egyik cikkíró mondja: „Legfelsőbb hatóságunk nem bírja a köz kifejezett bizalmát és így az egyházegyetem akaratának nem igazságos képviselője és kifejezője.“¹⁾ Ehhez hasonló súlyos megállapítások egyházunk más intézményeire nézve is igen gyakran elhangzanak. Az eredmény azonban távolról sem az, amit némelyek kétségtelenül jóhiszemű elgondolásaik alapján remélnék, hanem ellenkezőleg, az, hogy az emberek minden bizalmát megingatják törvényeinkben és intézményeinkben. Így, ahelyett, hogy igyekeznénk stabilizálni a lelkek egyensúlyát, ami egy egyháznak elsődleges és legfőbb kötelessége, folyton új és új anyagot dobunk az amúgy is agyonkínzott lelkekbe a az így bedobott anyag a tájékozatlan emberek lelkében lángrollobbanva végzi a maga sokszor romboló munkáját. Csaknem teljesen és változatlanul átvesszük a világi politika szegényes eszközeit, ahol egyik párt dezavualja a másikat s ha kormányra kerül, a törvények és rendeletek áradatát zúditja a polgárokra. Ez a rendszer még ha be is válik az állami életben, nem válik be az egyházban. Az egyháznak más eszközei és más céljai is vannak, mint a világi politikának s ha azokat mellőzi, akkor elveszti célját és rendeltetését.

Az egyház célja elsősorban a lelkek reformja és építése, magas isteni és emberi feladatainak szolgálatában és érdekében. Mi

¹⁾ Lásd „Unitárius Egyház“ c. lap 1931. évi 4. sz. Dr. Lőrinczi István.

a lélek, a szellem elsődleges és legfőbb értékének hivatalos letéteményesei vagyunk. Mi, unitáriusok, különösképen. Nekünk arra kell törekednünk, hogy az unitárius szellem útján a lélek mindenható erejében való hitet erősítsük, a közvélemény minden ellenkező áramlataival és megnyilvánulásaival szemben is. Azért szükségünk van arra, hogy az emberek bizzanak az egyházban és szeressék azt; hogy lássák meg, hogy minden romlások közepette is van egy hely, egy mindenféle pártoskodástól, egyéni érdekek tülekedésétől, anyagi érdekeltségektől mentes, tiszta és nemes törekvéseket megvalósítani akaró szentély. Egy szilárd mag, amely körül kijegecesedhetik és életet nyerhet az elkallódó emberi lelkek nyugalmat és a biztos értékekbe vetett hitet áhító reménykedése.

Ezért nem pusztán törvényváltoztatásokra és rendszabályok beállítására van szükség, hanem új, egybefogó és teremtő unitárius szellemre. Az ember egyik nagy hibája, hogy az élet sebbel-lobbal rohanó forgatagában egészen megfeledkezik magáról, mint lelkes lényről, mely isteni célok betöltésére van elhivatva s kívülről akarja a világot megváltoztatni, holott minden igazi nagy reform és átalakulás először a lelkületnek, a belsőnek átförmálását kívánja és követeli.

Kevesebb politikát és több lelkierőt! Tágasabb és szélesebb horizontu látókört, meggyőződéses hitet kell megteremtünk, amely nem bukik el az első akadályokon. Sem egeket ostromló idealizmusra, sem a felhőkön tova szálló fantáziára nincs szükségünk, hanem a tényekkel, a realitásokkal számoló, józan előrelátásra s céljaink helyességébe vetett meg nem rendülő hitre. A mi lelkünk üdvössége és boldogsága soha sem függ pusztán külső reformoktól, hanem a lélek belsejének megújódásától, cselekedeteinek minőségétől, amelyek mások lelki világának tökéletesbbülését is elősegítik.

Hála Istennek erre sem kell nagyon biztatnom Önöket, hiszen ennek a Konferenciának a programjából annyira kicsendül a lelkiekben való újjászületési vágy, hogy lehetetlen fel nem ismerni.

Ennek a lelki újjászületésnek előfeltételei:

1. több és mélyebb vallásos érzés, meggyőződéses hit mindabban, ami az unitárius szellem szülötte. Az unitárius jellem nem szabad, hogy megtűrje a közömbösséget;

2. végtelen és elmélyedő szeretet és vonzódás hittestvéreink irányában, szellemi és anyagi erejének megerősítése céljából. És végül

3. emelkedett szellemű kritika magunkkal és másokkal szemben, amely kizárólag a közérdeket szolgálja. Önfegyelmzés, mely másokat is fegyelmzettiségre kényszerít. Az unitárius egyház nem szakadhat pártokra sem szellemileg, sem egyházzpolitikailag. A szellem egysége a mi vallásunk lényege minden vonatkozásban s aki ez ellen cselekszik, az szent lélek elleni bűnt követ el.

Mindez természetesen nemhogya kizárná, hanem megköveteli az egészséges reformokra való törekvést s a cselekvő akaratot, amely a reformot végre is tudja hajtani. Mert, ha a reformok nem állanak arányban a végrehajtás erejével, akkor légüres térben vergődő szellemi koraszülöttek, amelyek többet ártanak, mint használnak. Ha valaki veszi magának a fáradtságot, hogya egyházunk szervezeti törvényét végig olvassa, meglátja benne azt a mindenre kiterjedő aprólékos és szeretetteljes gondot, amelyet az évszázadok aggodalmaskodó egyházzszeretet méltónak tartott arra, hogya papírra tegye. S máig sincs végrehajtva.

Ha végre volna hajtva az a szellem, amely a rideg §-okból sokszor kicsendül, akkor nem volna szükségünk új törvényekre. Ez is azt mutatja, hogya a törvény csak akkor él, ha az a szellem, amely alkotta, általa életre kél és hat. És mutatja ez tovább azt is, hogya a míg a lélek nincs megreformálva, addig minden egyéb hiábavaló.

Sokkal több reménység és kívánság születik, mint ahány tényleg meg is él. Ez talál az egyesekre és a közösségekre. Ez jól is van így s mégis nekünk sors sujtotta kis egyház fiainak arra kell törekednünk, hogya a józan belátás és higgadt mérlegelés legyen urrá közöttünk. A lelkiélet csak akkor harmonikus, ha tehetségei arányban állanak egymással.

Egyházunk nem szegény a lelkiélet megreformálásra vonatkozó tervekben és javaslatokban. Hitoktatásunk, istentiszteletünk reformja évek óta foglalkoztatják az arra hivatottak lelkét, egyesületi életünk kimélyítése s végül az ifjusági megmozdulás is ennek a lelki reformnak a szolgálatában állanak. Időnként ha el is landadnak, ujra élednek. Lassankint a lelkekbe beidegződnek. A lelki megérlelés a legcsodálatosabb és legszentebb folyamat mindazok között, amelyek az emberiség életére befolyással vannak. Megkezdni nem lehet, sem erőszakolni, csak segíteni, de kizárólag csak lelki eszközökkel. Az egyház csak ilyen lelki politikát tüzhet, de ha ezt becsülettel és kitarással csinálja, minden nehézséget legyöz idővel.

Csak ezen az úton születhetik meg az Önök programjának egysége, amelynek, amint a Kévekötés legutóbbi számában olvassuk három pillérje van: a vallás, a fajiság és a szocializmus. Hihetetlenül szép program. A legtágabb értelmű Isten és ember-szeretet programja. Boldog lehetne egyházunk, ha őseitől örökölt szent hitének erejét a maga teljes hatékonyságával bele tudná vinni a legnemesebb értelemben vett szocializmus síkjába, ha Jézus szellemét Dávid Ferencen keresztül bele tudná vinni a modern társadalmi fejlődés jövőjébe. Ha van egyház, amely erre igazán hivatott, az a mi egyházunk, a mi hitünk, amelyért halált és fogóságot szenvedtek ezek, de amely sohasem fogatott fegyvert embertársa ellen, amely mindig szegény volt anyagiakban és mindig gazdag lelki nagyságban, gazdag nagy egyénekből, akik a közösségért feláldoztak mindent. Legyen áldott az örökség, amelyet kaptunk és a jövő, amelyet várunk a mi ifjúságunktól.

Ime ezeket akartam itt röviden elmondani. Komoly és súlyos természetű dolgok s hogy mégis elő mertem állani velük itt, az Ifjúsági Konferencia színe előtt, annak oka az, mert nagyon komolynak, korszakalkotóan komolynak tartom az unitárius ifjúság szervezkedését és tömörülését s olyan biztató jelenséget látok benne, amelyből nagyon sok jó származhat egyházunk jövő életére. Adja Isten, hogy úgy legyen. Én szivemből kívánom ezt Önöknek és az Egyháznak.

Dr. Varga Béla.

Ádámossy Gábor.

1878—1931.

Lelkészi karunknak egy kiváló és nemes fajsúllyal bíró tagja dőlt ki az élők sorából Ádámossy Gábor kövendi lelkésznek folyó évi november hó 20-án, 53 éves korában történt elhunytával. 30 évig pásztorolta a reá bizott nyáját féltő gondnal, atyai szeretettel. Azok közé tartozott, akik nem sokat hallatnak magukról, de híven és lelkiismeretesen állják a posztot, ahová a Gondviselés helyezte. Szerette népét s a nép is szerette őt. Csendben és zajtalanul nem régen ünnepelték hivei lelkészi szolgálatainak 30-ik évét. Sajnos, ő már akkor nem tudott eléggé örvendeni annak a nagy szeretetnek, amely minden oldalról körülvette. Éreznie kellett, hogy az enyészet szele süvölt fölötte abban a romboló betegségben, amely ellen az orvosi tudomány minden eszközével küzdött, de amelyet pusztító munkájában feltartóztatni nem tudott. Az aranyostordai egyházkör hűségét avval jutalmazta, hogy jegyzőjévé választotta s e tisztét éveken keresztül nagy odaadással végezte. Feleségét és két kis gyermekét pótolhatatlan veszteség érte élete java-korában történt elhunytával. Rokonszenves egyénisége és igaz baráti érzülete feledhetetlen azok előtt, akik ismerték. Nyugalma legyen csendes!

V. A.